

rum. Quarto sunt etiam hæ pœnæ valde accommodatæ; nam malefactores in his maxime bonis puniendi sunt, in quibus delinquant; hæretici autem maxime peccant contra spiritualia bona, et majus periculum est, ne in his noceant; ergo in illis maxime puniendi sunt, et ab illorum participatione, et fidelium societate separandi.

15. *Objectio contra proxime dicta.*—*Satisfit primo.*—Dicit aliquis prohibitionem hanc non habere rationem pœnæ neque coactionis, quia eadem prohibitio fieri potest, etiam infidelibus non baptizatis. Universaliter enim dixit Paulus: *Nolite jugum ducere cum infidelibus, et quæ participatio fidelis cum infideli?* et tamen respectu infidelium non baptizatorum illa non est pœna, neque coactio. Respondetur imprimis longe aliter fieri ab Ecclesia prohibitionem communicationis cum hæreticis seu apostatis, quam cum aliis infidelibus; nam respectu infidelium non baptizatorum, prohibitio, per se loquendo, solum cadit in ipsos fideles qui sunt subditi Ecclesiæ, et ita illi tantum tenentur abstinere a tali communicatione. Dico autem per se loquendo, quia si infideles illi alioqui sint subditi Ecclesiæ temporaliter, seu principibus christianis, tunc etiam ipsis poterit directe fieri prohibitio, non per modum censuræ, sed per modum cujusdam legis respicientis pacem, et commodum reipublicæ, quatenus civiliter et politice constat ex fidelibus et infidelibus. Deinde si infideles nullo modo sint subditi, et sint infesti ac perniciosi fidelibus, tunc per modum justæ defensionis poterunt arceri. At vero respectu hæreticorum, prohibitio cadit directe, non tantum in Catholicos, sed etiam in ipsos hæreticos, quia, cum sint subditi, illis directe imponitur præceptum ut abstineant a communicatione fidelium: quomodo aliqui intelligunt verbum illud Pauli ad Titum: *Hæreticum hominem evita*; erat enim Titus Episcopus, et ideo illum monet Apostolus non solum ut ipse abstineat, sed etiam ut hæreticum abscindat et separet, eique prohibeat communicationem cum fidelibus. Accedit quod hæc prohibitio non solum fit hæretico per modum simplicis præcepti, sed etiam per modum censuræ, qua privatur omni communicatione et fructu spirituali, quem communicando cum Ecclesia habere potest, et quamvis hæretici hujusmodi censuras vocent fulmina frigida, quia ipsi frigidi sunt, nihilominus Augustinus, libro contra Adversarium legis et Prophetæ, cap. 17, graviorem existimat hanc pœ-

nam, per quam homo traditur Satanæ, quam illam per quam traditur igni; sub hac ergo ratione hæc est non parva coactio, et accedit tandem quod hæc pœna non tantum consistat in censuris, sed etiam in aliis privationibus spiritualium honorum, ut infra videbimus.

16. *Probatur secundum membrum.*—Altera pars de coactione per temporales et corporales pœnas non minus certa est; nam consuetudo et traditio Ecclesiæ, quam supra adduximus, non minus de his pœnis procedit quam de cæteris; exemplum autem ex lege veteri, adductum num. 10, in specie est de corporalibus pœnis, ex quibus a fortiori fit argumentum ad alias temporales, quæ minores sunt. Denique necessitas vel utilitas hujusmodi coactionis maxime in his pœnis cernitur; nam sine illis solæ spirituales parum movere solent carnales homines; quia, licet revera graviore sint, earum nocuum non ita sensibiliter percipitur; isti autem vulgares homines sensu maxime ducuntur et coguntur. Atque hoc præcipue locum habet respectu hæreticorum, quia tota vis et efficacia pœnarum spiritualium pendet ex fide, per quam et Ecclesiæ potestas et veritas censurarum creditur. Unde cum hæretici fidem abjecerint, quasi nihil reputant hujusmodi pœnas, ut paulo antea dicebam; et ideo quoties Augustinus hanc hæreticorum coactionem defendit et persuadet, de hac, quæ corporaliter fit, loquitur; quamvis soleat a pœna mortis temperare, non quia illam improbet, sed quia vel tunc non erat in usu, vel quia ipse, ut Episcopus, ex pietate et moderatione ecclesiastica illam persuadere volebat; atque ita procedit in dicta epist. 48, et 50, et 54, et super Psalm. 59, et tractatu 11 in Joan., cum cæteris locis supra citatis in num. 3 et 8, et multis aliis quæ referuntur in decreto, 23, q. 4, capit. *Displicet*, cum sequentibus, et videri etiam potest Bernardus, epist. 322, eum sequenti.

17. *Ad primum fundamentum in num. 3.*—*Ad secundam firmationem ibid.*—Neque contra hanc partem urget primum difficultas initio posita in num. 3, de libertate fidei. Primo quidem quia eadem objici potest contra omnem coactionem, quæ per similes pœnas fit, ut alia maleficia vitentur, vel bona opera fiant, quia etiam reliqua opera moralia libere fiunt, et peccata libere vitanda sunt. Unde ulterius dicimus *liberum* dupliciter dici, scilicet, vel a necessitate naturali, quæ est in causa naturaliter agente, vel a necessitate, ut ita dicam, morali, id est, ab obli-

gatione aliquid faciendi. Prima ergo necessitas repugnat fidei ex vi libertatis ad illam requisitæ. At vero hæc pœnalis coactio non inducit hanc necessitatem, ut per se notum est, et ideo non repugnat libertati ad fidem requisitæ; imo ad illam juvat inducendo hominem ut libere credat; et quamvis in principio talis coactio aliquo modo videatur minuere indifferentiam libertatis, nihilominus relinquit actum simpliciter liberum, et minus malum est sic credere, quam simpliciter non credere. Et deinde ipsa vexatio solet dase intellectum, ut jam homo cum perfecta libertate credat. Quod si interdum contingunt simulate conversiones, illud est accidentarium, et ex malitia hominum, et propter vitanda majora mala permittitur. At vero secundo modo loquendo de libertate, sic fides non est libera, præsertim in baptizatis, quod dico quia in hoc differunt a non baptizatis, nam istis etiam non est omnino libera fides, quia obligantur ex præcepto divino ad illam suscipiendam; tamen illa obligatio solum est respectu Dei. At vero baptizati obligantur et Deo et Ecclesiæ ratione baptismi, et ideo specialiter possunt ab Ecclesia cogi, vel ad perseverandum in illa, vel ad redeundum ad illam. Neque obstat quod fides sit donum Dei, quia gratia Dei omnibus parata est, ut possint et velint credere; correctio autem inducit hominem ut cooperetur gratiæ Dei, et sic dicitur Proverb. 29, *virgæ et correctionem tribuere sapientiam.*

18. *Quorum sit cogere ac punire hæreticos.*—*Prima sententia hæretica rejicitur.*—Priusquam ad duo alia argumenta in num. 4 et 5 posita respondeam, sicut in fine sectionis indicabo, dubium grave, et his temporibus necessarium, expediendum est; nimirum in quibus personis sit hæc potestas cogendi hæreticos. Sunt enim in Ecclesia et temporales principes et ecclesiastici prælati; dubitari ergo potest an hæc potestas sit in principibus vel in prælati. In quo puncto prima sententia esse potest, totam hanc potestatem, quoad utrumque coactionis modum, esse in principibus temporalibus. Hanc vero sententiam tantum illi hæretici sequuntur, qui dicunt totam jurisdictionem Ecclesiæ, tam in spiritualibus quam in temporalibus, esse in solis regibus, et imperatore, aliisque principibus, in quo errore his temporibus præsertim Anglia versatur; non est tamen hoc loco impugnandus; est enim et disputatio longissima, et a præsentis instituto aliena, et contra illum errorem multa his temporibus scripta sunt,

præsertim a Bellarm., tom. 1; et ego nonnulla attigi in lib. 3 Defensionis fidei a cap. 7.

19. *Secunda sententia etiam erronea.*—Omissa ergo hac hæresi, est alia sententia quæ distinguit inter illa duo genera coactionum, et spirituales tribuit prælati Ecclesiæ, et præsertim Summo Pontifici, temporalem vero et corporalem principibus temporalibus; hæc fuit sententia Marsilii Patavini, quam postea defendit Guillel. Barclaius; et novissime de hac re scripsit in favorem principum temporalium quidam eminento nomine Rogerus Angelus, qui se Catholicum profitetur, et nihilominus dicit, in prælati Ecclesiæ ex vi juris divini solum esse potestatem ad spirituales correctionem; ad temporalem vero solum quatenus eis a regibus vel principibus temporalibus permittitur ac conceditur; non est enim ausus absolute negare pastoribus Ecclesiæ hanc potestatem, ne universalem et antiquam consuetudinem Ecclesiæ damnaret, et tyrannicam esse fateri cogeretur. Dixit autem hujusmodi potestatem manasse a principibus temporalibus ad spirituales prælatos, ut ita defenderet (quod præcipue intendit) non posse Summum Pontificem reges in temporalibus supremos, etiam hæreticos pertinaces, temporaliter punire.

20. *Ejus argumentum primum ex Matth. 18.*—*Argumentum secundum ex 2 Cor. 10.*—*Argumentum tertium ex Matth. 26, etc.*—*Argumentum quartum ex Patribus.*—*Argumentum quintum ex usu.*—*Argumentum sextum ex ratione.*—Fundari potest primo hic error in verbis Christi, Matth. 18: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus et publicanus*; nam in eis significatum videtur, potestatem Ecclesiæ in censura ecclesiastica terminari, et deinde non magis posse cogere hominem sic rebellem, quam infidelem omnino extra Ecclesiam existentem. Secundo, inducunt verba illa Pauli, 2 ad Corinth. 10: *Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, etc.* Et ita quoties idem Apostolus in suis epistolis contra hæreticos agit, utitur spirituali censura, vel, ut ipse ait, *gladio spiritus, quod est verbum Dei*; et e contrario, ad Roman. 13 de solo magistratu temporali dicit: *Non sine causa gladium portat*; ex quo loco etiam Catholici colligunt Ecclesiam per principes temporales posse gladio materiali contra hæreticos uti, ut videre est in Bellarm., libr. 3 de Laicis, cap. 21; et Castr., lib. 2 de Justa heret. punit., cap. 3. Tertio, hoc confirmant ex verbis Christi Domini ad

Petrum, Matth. 26, et Joann. 18: *Mitte gladium tuum in vaginam*; ubi dicunt prohibuisse Christum Ecclesiae suae, quatenus talis est, usum materialis gladii, quod potest suaderi testimonio D. Bernardi, libro quarto de Considerat., capite tertio, dicentis ad Eugenium: *Quid tu denuo usurpare gladium tentes, quem jussus es in vaginam convertere?* Unde etiam Tertullianus, in libro de Patientia, capite tertio: *Patientia*, dixit, *Christi in Malcho vulnerata est, itaque gladii opera maledixit in posterum*, utique respectu Ecclesiae suae. Quarto, potest hoc ex Patribus confirmari, nam quoties de his penis temporalibus agunt, etiam respectu hæreticorum, per leges civiles et principum potentiam inferendas esse significant; præsertim Augustinus, in epistolis jam citatis, et specialiter in 50, in medio: *Potestate*, inquit, *quam per religionem et fidem regum, tempore quo debuit, divino munere accepit Ecclesia, hi qui inveniuntur in viis et sepius, id est, in hæresibus et schismatibus, coguntur intrare*. Et Leo Papa, epistola quarta, alias nonagesima tertia: *Severis constitutionibus principum adjucatur Ecclesia*; et epistola secunda: *Subditi legibus secundum christianorum principum constituta, per publicos judices perpetuo relegantur*; et loquitur de hæreticis pertinacibus, et ad eundem modum loquitur in aliis epistolis citatis supra; et Gregor., libro primo, epistola septuagesima secunda. Quinto, sumunt argumentum quod initio, in numero quinto, jam proposui, ex antiqua consuetudine, vel potius ex non usu talis coactionis antiquæ Ecclesiae per multos annos. Ultimo, potest adhiberi ratio, quia jurisdictione circa homines secundum corpus, et dispensatio temporalium rerum principibus temporalibus lege naturæ commissa est, ut in dicto libro tertio Defensionis fidei late probavi; ergo ad illos tantum pertinet vel hæc bona et corpora tueri, vel auferre, quando fuerit expediens; sed omnis poena vel coactio temporalis circa hæc bona versatur; ergo ad solos temporales principes per se pertinet, propter quodcumque crimen imponenda sit. Unde si aliquis usus talis coactionis ab ecclesiasticis iudicibus fit, solum esse potest justus ex commissione sæcularium principum.

21. *Censura præcedentis sententiæ.*—*Quarta assertio in ordine.*—*Probatum primo ex Scriptura.*—Nihilominus censeo hanc sententiam erroneam, et defensores ejus ad minimum esse valde suspectos de hæresi, et manifestos hæreticorum fautores. Dico ergo po-

testatem puniendi hæreticos, etiam temporalibus et corporalibus penis, jure divino esse in pastoribus Ecclesiae, et præsertim in Romano Pontifice, quamvis secundo etiam pertineat ad catholicos principes, præsertim ut Ecclesiae protectores, et juxta ejusdem Ecclesiae determinationem. Prima pars hujus assertionis, quæ est principaliter intenta, probatur primo, illo fundamentali testimonio Joann., vigesimo primo: *Pasce oves meas*, ubi secundum intelligentiam catholicam, et omnium sanctorum Patrum, data est Petro potestas supra omnes Christi oves ad regendas illas; hoc enim significat in Scriptura verbum *Pasce*, regibus vel prælati metaphorice attributum; quæ potestas manet in successoribus Petri, quia tantum durare debuit, quantum Ecclesia, juxta illud Matthæi 26: *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalent adversus eam*; per quæ verba satis declaratur perpetua duratio Ecclesiae super talem petram, super quam fundata dicitur, quia a Petro et successoribus ejus semper regenda est, et in vera conservanda. At vero ad pasce oves, et convenienter regendas et conservandas, non solum indiget pastor facultate dirigendi illas, sed etiam coercendi et revocandi ad gregem, si resiliant, etiam vi corporali utendo, si oportuerit; ergo ex vi illius verbi *Pasce*, data est Petro omnis potestas necessaria, secundum rectam providentiam, ad regendas oves, et reducendas illas ad ovile, si fugitivæ fuerint. Est autem manifestum, ex dictis, esse necessariam ad hunc effectum potestatem coercivam, non solum per spiritualia vincula, sed etiam per temporales et corporales poenas; eandemque potestatem indicavit Christus per alia verba satis universaliter, et speciali modo dicta Petro, Matthæi 16: *Tibi dabo claves regni cælorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælo*, etc., quæ in hunc modum intellexerunt Sancti Patres et Pontifices, quos in dicto libro 3 late retuli, et statim aliquos indicabo. Potestque hoc confirmari ex verbis Psalm. 2, ubi ad litteram de Christo est sermo, cui Pater dicit: *Dabo tibi gentes hereditatem tuam*; et infra: *Reges eos in virga ferrea*, per quam significatur potestas regendi et coercendi cum omni efficacia et rigore justitiæ, si opus sit, ut ibi Basilii et alii notarunt, et specialiter videri potest Genebrar. Quare non est dubium quin illa potestas extendatur ad genus coactionis de quo tractamus, cujus indicium præbuit Christus, ut Patres

notant, quando, facto funiculo, vendentes et ementes de templo ejecit, Joan. 2; soletque in Scriptura nomine virgæ hæc potestas signari, ut Proverb. 13: *Qui parcat virgæ, odit filium; qui autem diligit illum, instanter erudit*. Unde de hac etiam potestate sibi communicata loquitur Paulus, 1 ad Corinth. 4, dicens: *Vultis in virga veniam ad vos?* ut notavit Augustinus, 3 libro contra epist. Parmeniani, capit. 1, et explicuit idem Paulus, 2 ad Corinth. 10, dicens: *In promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam*; et infra: *Si gloriatus fuero de potestate quam dedit Dominus nobis in ædificationem, non in destructionem, non serubescam*. Ex quibus colligi potest dedisse Christum Apostolis totam illam participationem suæ virgæ, seu potestatis, quæ ad ædificationem Ecclesiae erat conveniens; talis autem est hæc de qua tractamus; ac denique ne in principio Ecclesiae hæc potestas omnino lateret, quia tunc non poterant ordinario modo illam Apostoli exercere propter infidelium multitudinem et potentiam, data sunt aliqua miraculosa indicia illius potestatis; tale censetur fuisse factum Petri, Actorum 5, quando ad verbum ejus mortui sunt Ananias et Saphira, de quo ait Ambrosius, serm. 19: *Dum illum punit, alios corrigit, voluit enim ut poena ad unum, metus ad alios perveniret*; et simili modo solet hic locus ab aliis ponderari, ut videri potest in Gregorio, libro 1, epistola 24, et in Augustino, supra; et alios refert Lorin. ibi. Præterea idem confirmari potest ex aliquot Pauli gestis: primo, ex illo Actor. 13, ubi cæcitate percussit Elymam magum; secundo, et melius ex 1 ad Corinth. 5, ubi tradidit Satanæ incestuosum corporaliter vexandum, *ut spiritus ejus salvus fieret*; ita enim Theod., Divus Thomas et alii exponunt illa verba: *In interitum carnis*. Sic ergo habet hæc potestas sufficiens fundamentum in Testamento novo, præter ea quæ ex veteri adduximus.

22. *Probatum secundo ipsa assertio ex jure canonico.*—Secundo principaliter probatur hæc veritas ex jure canonico, et usu ac traditione Ecclesiae, quæ est optima Scripturæ interpres; et quoniam in dicto libro 3 Defensionis fidei, cap. 21, 22 et 23, multa de hoc adduxi, pauca breviter adjiciam; et imprimis probat hoc evidenter Bonifacius VIII, in Extravaganti *Unam sanctam*, de Majoritate et obedientia, ubi ex professo probat Ecclesiam habere gladium, non tantum spirituale, sed etiam materiale, quamvis alio et alio modo

utatur illis; et usurpat verba Bernardi, dicto lib. 4 de Consider., cap. 3 et epist. 237, ubi inquit: *Quem tamen (scilicet materiale gladium) qui tuum esse negat, non satis mihi videtur attendere verbum Christi dicentis: Convertere gladium tuum in vaginam; tunc ergo et ipse, quia tuo nutu, etsi non tua manu eraginandus, quoties necesse fuerit*. Per quæ verba docet Bernardus, et approbat Bonifacius, esse potestatem in Ecclesia etiam ad poenas, quæ gladio materiali infliguntur, quamvis ipsas non exequatur nisi per ministerium potestatis sæcularis, sicut etiam hodie fieri videmus; et hanc veritatem de subordinatione potestatis sæcularis ad Ecclesiam etiam in hoc munere, tanquam necessariam ad salutem nobis proponit Pontifex in fine illius textus. At vero tam de hac definitione, quam de aliis decretis Pontificum, ausus est dictus Rogerus respondere, non esse de fide certum, Pontificem, definientem sine Concilio generali, non posse errare. Sed est responsio non solum nimis temeraria, sed etiam erronea; nam, licet olim fortasse aliqui Doctores catholici sine pertinacia in hoc dubitaverint, vel erraverint, jam vero tam est constans Ecclesiae consensus, et catholicorum scriptorum concursus de hac veritate sententia, ut eam in dubium revocare nullo modo liceat, et præsertim quando definitio pontificia communi consensu Ecclesiae catholice recepta et approbata est, ut de prædicta definitione est manifestum.

23. *Item ex usu Ecclesiae.*—Ulterius vero afferamus textus, in quibus Pontifex cum Concilio generali eandem doctrinam et tradit et exercet: unus est in cap. *Ad Apostolicam*, de Sententia et re judicata, in sexto, ubi Innocentius IV, cum Concilio generali Lugdunensi, declarat se habere potestatem ad puniendum corporaliter seu temporaliter etiam imperatorem hæreticum et rebellem; et statim illam exercet privando imperio Fridericum imperatorem, propter similia crimina. Alius textus notandus est in cap. primo de *Homicidio*, in 6, ubi idem Innocentius IV, cum eodem Concilio, omnes Christianos, eujuscumque ordinis, etiam principes procurantes homicidia aliorum fidelium per assassinos, post excommunicationem et alias poenas spirituales, etiam corporaliter punit his verbis: *Sit etiam cum suis bonis mundanis omnibus, tanquam Christianæ religionis amulus, a toto Christiano populo perpetuo diffidatus*; et præmittit Pontifex se id facere per potestatem ab ipso Christo datam; includit autem illa sen-